Vitenskapskomiteen for mattrygghet
Postboks 4404 Nydalen
0403 Oslo

Deres ref:
Vår ref: 2010/222491
Dato: 22. november 2010
Org.nr: 985 399 077

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

Mattilsynet

Framtidig landdyrhelseforvaltning; risikovurdering knyttet til myndighetenes ansvar for bekjempelse av dyresjukdommer hos landdyr

1 Bakgrunn

Mattilsynet la i juli 2008 fram en rapport om "Framtidig landdyrhelseforvaltning i offentlig og privat regi". Rapporten, som det er linket videre til på denne siden: ***http://www.mattilsynet.no/aktuelt/nyhetsarkiv/dyr/prosjekt_quot_framtidig_landdyrhelseforvaltning_quot_ndash_hva_skjer_n_70466*** foreslår nye prinsipper, blant annet for ansvarsdelingen mellom næringsutøvere og offentlig forvaltning, for det nasjonale dyrehelsearbeidet, jf. kapittel 6.2. Rapporten legger til grunn en del prinsipper som EU diskuterer i etableringen av en ny dyrehelselovgivning (Community Animal Health Policy – CAHP), et arbeid som forventes ferdigstilt i 2014.

I samråd med Landbruks- og matdepartementet arbeider nå Mattilsynet med iverksetting av tiltak som rapporten foreslår, blant annet en ny nasjonal bekjempelsesforskrift.

Gjennom EØS-avtalen er Norge forpliktet til å gjennomføre tiltak i samsvar med vedtak som fattes i EU. Det enkelte medlemsland kan i tillegg gjennomføre offentlige reguleringer innen områder som ikke inngår i fellesskapsbestemmelser. Områder som reguleres på denne måten omtales ofte som ***"det nasjonale handlingsrom".*** Gjennom EØS-avtalen gjelder de samme prinsipper for Norge.

I den framtidige nasjonale landdyrhelseforvaltning legges det opp til at myndighetene i større grad skal bruke ressurser på sjukdommer og helsetilstander som har, eller kan ha, generelle samfunnsmessige skadevirkninger. Med begrepet "samfunnsmessige skadevirkninger" forstås en effekt som har alminnelig samfunnsmessig interesse eller betydning. EU opererer med begrepet "public interest" om slike tilstander. Hvilke sjukdommer og helsetilstander som kan ha alminnelig samfunnsmessige skadevirkninger, eller for den del "public interest", er et politisk spørsmål.

2 Kriterier for å identifisere sjukdommer og helsetilstander som på nasjonalt grunnlag bør reguleres av offentlige myndigheter

2.1. Ord og uttrykk

I rapporten fra juli 2008 og i dette brevet benyttes noen ord og uttrykk som med fordel kan kommenteres nærmere.

www.mattilsynet.no

Mattilsynet
Hovedkontoret

Saksbehandler: Kristin Ruud Alvseike
Tlf: 23 21 65 66
Besøksadresse:
E-post: postmottak@mattilsynet.no
(Husk mottakers navn)

Postadresse:
Felles postmottak, Postboks 383
2381 Brumunddal
Telefaks: 23 21 68 01

"Dyresjukdommer og andre helsetilstander"
Framtidig dyrehelseforvaltning bør ikke utelukkende være opptatt av å bekjempe sjukdommer, men i like stor grad av helse og forebyggende virksomhet. Denne tankegangen krever at oppmerksomheten også rettes mot en tilnærmet normal helsetilstand som kan være et utgangspunkt for utvikling av sjukdom. Prinsippet er også relevant for dyrehelsas evt. effekt på folks helse.

"Myndigheter"
Begrepet brukes utelukkende om Mattilsynet og Landbruks- og matdepartementet.

"Offentlig regulering"
Uttrykket "offentlig regulering" eller bare "regulering" brukes om offentlige myndigheters arbeid med å utvikle regelverk, gjennomføre tilsyn og å fatte vedtak med bakgrunn i gjeldende regelverk.

2.2. Diagnostikk
Sjukdommer og helsetilstander som myndigheten skal regulere må bygge på best mulig observasjoner i felt og på adekvate laboratorieundersøkelser. Prinsippet om risikovurdering og risikohåndtering innebærer at myndighetene har et selvstendig ansvar for å stille en "forvaltningsmessig diagnose" også i situasjoner der resultatene fra laboratorieundersøkelsene ikke er entydige.

2.3. Generelle kriterier for offentlig regulering
De samfunnsmessige skadevirkningen skal være relatert til:

1) Dyrehelse og dyrevelferd, inkludert ville dyr
2) Folkehelse
3) Samfunnsøkonomi

De tre kriterier likestilles.

At dyr har god helse er et mål i seg selv. Likevel vil det for matproduserende dyr være et særlig fokus på dyrs helse i forhold til folks helse. Det handler både om direkte overføring av sjukdommer og overføring via næringsmidler. De senere års erkjennelse av *"animals + humans = one health"* har fått alminnelig internasjonal aksept og vil være et viktig grunnlag for morgendagens dyrehelseforvaltning. Det forebyggende aspektet skal vektlegges i større grad enn tidligere slik det blant annet omtales i EUs arbeid med den nye dyrehelselovgivning: *"Prevention is better than cure"*.

Også samfunnsøkonomi vil være en legitim grunn for myndighetene til å regulere dyresjukdommer. Tunge økonomiske hensyn vil m.a.o. være et legitimt grunnlag for offentlig regulering av dyrehelsa nærmest fristilt fra f. eks. hensynet til folkehelse.

Dersom en sjukdom eller en helsetilstand skal reguleres av det offentlige, bør det være mulig å gjennomføre tiltak for å begrense omfanget eller evt. å utrydde sjukdommen eller det aktuelle agens.

2.4. Spesielle kriterier for offentlig regulering
I rapporten fra 1. juli 2008, Kap. 6.2.2. er kriteriene for samfunnets involvering ytterligere listet opp. De viktigste hensynene kan summeres opp slik:

Sjukdommen eller det aktuelle agens skal

1) Ikke ha kjent forekomst i Norge
2) Ha stort smittepotensiale
3) Ha zoonotisk betydning
4) Bidra til å utvikle det nasjonale handlingsrommet i forhold til internasjonale forpliktelser
5) Ha betydning for dyrevelferden
6) Ha betydning for ville bestander

7) Overvåkes og bekjempes i samsvar med internasjonale forpliktelser

Ad 1)
Prinsippet om at myndighetene skal ha et spesielt ansvar for å hindre innslep av nye sjukdommer/smittestoffer er allment akseptert. Det samme vil gjelde smittestoffer som måtte opptre sporadisk forutsatt at de kan gi betydelige skadevirkninger.

Ad 2)
Sjukdommer eller agens med et stort smittepotensiale har i sin natur et generelt samfunnsperspektiv og dermed "public interest".

Ad 3)
Ut fra et folkehelseperspektiv, vil offentlige myndigheter i årene framover legge større vekt på zoonoser og zoonotiske agens. I dag er det i første rekke Salmonella og Campylobacter som har fokus. "Poolen" av zoonoser og potensielle zoonoser er stor. Et hovedspørsmål vil være hvilke zoonoser myndighetene bør regulere.

Ad 4)
Den offentlige dyrehelseforvaltningen i Norge, og i Skandinavia for øvrig, har tradisjonelt omfattet vesentlig flere sjukdommer enn EU har felleskapsbestemmelser for. I St. prp. Nr. 6 (1998 – 99) i tilknytning til utvidelsen av EØS-avtalen (Norge ble en del av Det Indre Marked) ble det lagt et politisk grunnlag for nasjonale tiltak, så å si på toppen av EØS-bestemmelsene, for *"å sikre et system som ikke skal føre til forringelse av helsesituasjonen for mennesker eller dyr"*. De samme prinsipper er nedfelt i Matdepartementenes plan for det internasjonale arbeid (Europastrategi) på matområdet, siste gang revidert i februar 2010. Det er m.a.o. et solid politisk fundament for at Norge skal ta i bruk og utvikle "det nasjonale handlingsrom". Det samme politiske fundament har lagt grunnlaget for de nasjonale overvåknings- og kontrollprogrammer (NOK). St. prp. Nr. 6 fra 1998-99 lister opp 22 nasjonal programmer for landdyr som skulle bidra til nå målsettingen.

Ad 5)
Dyrehelse og dyrevelferd er to sider av samme sak. Det finnes i dag ingen velavgrensede parametre å vurdere dyrevern ut fra. Det offentlige vil i fremtiden med sikkerhet ha økt oppmerksomhet på temaet dyrevelferd, trolig på basert på meldeplikt av nærmere spesifiserte parametre.

Ad 6)
Dyrehelsemyndighetene har tradisjonelt hatt lite fokus på ville bestander. En økt forståelse av sammenhengen mellom helse hos mennesker og dyr samt enkelte spesielle globale hendelser som f. eks, spredning av fugleinfluensa, tilsier at dyrehelsemyndighetene i større grad enn før må ha oppmerksomheten rettet mot den ville fauna.

Ad 7)
Det er ingen diskusjon om myndighetenes spesifikke ansvar for å følge opp internasjonale forpliktelser f. eks. i regi av EØS-avtalen. Det kan oppstå situasjoner der myndighetene vil involvere privat sektor i den praktiske gjennomføringen.

3 Sjukelister

Sjukdommer og helsetilstander som myndighetene vil regulere foreslås ført opp på en egen liste. Dette vil handle om smittsomme sjukdommer eller agens, med eller uten utvikling av sjukdom hos dyret. Lista vil også innholde ikke smittsomme tilstander som kan gi alminnelige skadevirkninger. Den tidligere fluorforgiftning fra aluminiumsverkene på 50-tallet og spredningen av radioaktivt nedfall i 1986 (Tsjernobyl) skulle være relevante eksempler.

Sjukdommer og helsetilstander som ikke har "public interest", og som myndighetene dermed i utgangspunktet ikke vil regulere, vil ikke befinne seg på denne lista.

Det forutsettes en løpende vurdering av hvilke sjukdommer og helsetilstander som til enhver tid er kvalifisert for offentlig regulering.

Sjukdommer og helsetilstander som måtte bli ført opp på en "tiltaksliste" må ikke forveksles med "Rapporteringslista". Denne vil være hjemlet i *Lov om veterinærer og annet dyrehelsepersonell* og vil vise alle sjukdommer og helsetilstander som skal rapporteres/meldes ved påvisning eller mistanke, helt uavhengig om det gjennomføres tiltak eller ikke.

4 Spesielt om oppdraget

Mattilsynet ber VKM om å vurdere risikoen for utvikling av samfunnsmessige skadevirkninger som kan oppstå ved opptreden av enkelte sjukdommer og sjukdomsframkallende agens. Kriteriene for hvilke sjukdommer og helsetilstander dette kan være er nærmere diskutert i pkt. 2 ovenfor.

VKM står i prinsippet fritt til å velge hvilke sjukdommer/agens som skal vurderes. Mattilsynet finner det likevel riktig å gi noen føringer utover omtalen i pkt. 2. Etter Mattilsynets syn har følgende kategorier sjukdommer og agens størst relevans for offentlig regulering:

1) Zoonotiske tilstander
2) Sjukdommer og smittestoffer med et zoonotisk potensiale
3) Sjukdommer og smittestoffer som kan ha alminnelig samfunnsmessig betydning for dyrehelse og dyrevelferd og økonomi

Det er sjukdommer og helsetilstander som måtte befinne seg i en *"gråsone"* mellom det som åpenbart er et offentlig ansvar og det som ikke kan være myndighetenes ansvar som ønskes vurdert. Mattilsynet vil spesielt nevne de Nasjonale overvåknings- og kontrollprogrammer (NOK) (se pkt 2.4.). Berettigelsen av disse er under kontinuerlig diskusjon. Dagens nasjonale overvåknings- og kontrollprogrammer framkommer av Vedlegg 1.

Mattilsynet er innforstått med at omfanget av sjukdommer og helsetilstander som blir vurdert må være begrenset, og vil som et utgangspunkt vise til *FOR 1965-03-19 nr 9941: Forskrift om fortegnelser over sjukdommer som omfattes av matloven* (http://www.lovdata.no/for/sf/ld/xd-19650319-9941.html). Forskriften, som sorterer sjukdommene i kategoriene A, B, C og D, viser hvilke sjukdommer myndighetene i dag kan treffe tiltak mot. Dette gjelder i hovedsak A- og B-sjukdommer. Myndighetene kan også gjennomføre tiltak overfor C-sjukdommer. *FOR 2002-06-27 nr 732: Forskrift om bekjempelse av dyresjukdommer* (http://www.lovdata.no/for/sf/ld/xd-20020627-0732.html) viser hvilke tiltak som kan treffes overfor de listeførte sjukdommene.

Komiteen står fritt til å vurdere andre sjukdommer og helsetilstander enn de som er oppført i forskrift 1965-03-19 nr 9941.

Sjukdommer og agens som vurderes bør kunne være representative og dermed ha en viss overføringsverdi for andre tilsvarende tilstander.

De sjukdommer som i dag overvåkes og bekjempes i regi av EØS-avtalen er ikke en del av de sjukdommer og helsetilstander som VKM bes om å vurdere. Vedlegg 2 viser hvilke sjukdommer dette er.

5 Administrative rammer

Vi ber om at vurderingen skrives på norsk med engelsk sammendrag.

Mattilsynet ber om svar innen 20. april 2011.

Saksbehandler: Kristin Ruud Alvseike, krral@mattilsynet.no
Seksjonssjef: Keren Bar-Yaacov, kebay@mattilsynet.no

Med hilsen

Keren Bar-Yaacov

Keren Bar-Yaacov
avdelingsdirektør

Vedlegg 1
Sjukdommer som inngår i nasjonale overvåknings- og kontrollprogrammer

Paratuberkulose hos storfe og lama
Bovin virusdiare (BVD)
Skrapesjuke hos sau og geit
Mædi hos sau
Porcine respiratory and reproductive syndrome (PRRS)
Svineinfluensa
Smittsom gastroenteritt /TGE hos svin
Tuberkulose hos hjort
Infeksiøs laryngotrakeitt (ILT) hos høns, rapphøns, fasaner, vaktler og perlehøns
Aviær rhinotracheitt (ART) hos kalkun, perlehøns, fasaner og strutsefugler

Vedlegg 2
Sjukdommer som bekjempes/overvåkes med bakgrunn i EØS-avtalen
Afrikansk hestepest
Afrikansk svinepest
Aviær influensa
Brucellose
Blåtunge
BSE
Echinococcose (E. multilocularis)
Enzootisk bovin leukose (EBL)
Epizootisk haemorrhagisk disease of deer
Geitekopper
IBR/IPV
Klassisk svinepest
Newcastle disease
Pests des petits ruminants
Munn- og klauvsjuke
Pseudorabies
Sauekopper
Smittsomt blæreutslett hos svin (SVD
Skrapesjuke
Rift Valley Fever
Tuberkulose (M. tuberculosis og M. bovis)
Vesikulær stomatitt